

OBSAH

STRUKTURA LÁTEK	1
Obecná pravidla o stavbě molekul	3
Vaznost atomů	4
Prostorové uložení atomů	7
Předpoklady kruhového uzavření řetězce	12
Předpoklady větvení řetězců	17
Vliv jakosti článků na utváření řetězců	19
Hlavní typy organických molekul a jejich názvosloví	22
Uhlovodíky	24
Molekuly, v nichž je uhlík vázán také s jinými atomy než C a H	42
Molekuly, v nichž uhlík je vázán jen jednou vazbou k jinému atomu než C a H	43
Halogenidy	43
Alkoholy, fenoly, ethery	44
Sírné sloučeniny	48
Aminy	51
Molekuly, v nichž je uhlík vázán více vazbami s jinými atomy než C a H . .	55
Karbonové kyseliny a jejich deriváty	57
Aldehydy, ketony a jejich deriváty	67
Deriváty kyseliny uhličitě	72
Molekuly s dusíkovým řetězcem	76
Molekuly heterocyklické	77
Molekuly s těžšími nekovovými atomy	87
Skupiny složitějších látek s význačnými strukturálními znaky	91
Cukerné sloučeniny	92
Terpeny a terpenoidy	94
Steriny	96
Alkaloidy	97
Vysokomolekulární látky	97
Struktura chemických vazeb	104
Polarita vazby	108
Struktura násobných vazeb	113
Konjugované a aromatické vazby	116
Konjugace dvou nebo více násobných vazeb	121
Volné radikály	132
Struktura násobných vazeb u těžších atomů	136
Struktura souboru molekul	140
Vodíkový můstek	140
Molekulární sloučeniny	150

Struktura souboru iontů	156
Komplexy kovových kationtů s organickými anionty	156
Komplexy kationtů vytvořené π -vazbou	167
FYSIKÁLNÍ VLASTNOSTI LÁTEK JAKOŽTO PROJEV STRUKTURY	
MOLEKUL	170
Vlastnosti, souvisící se soudržností molekul	172
Skupenství a jeho přeměny	172
Mechanické vlastnosti	187
Mísitelnost	194
Povrchové zjevy	200
Bod varu směsí	201
Bod tání směsí	203
Optické vlastnosti látek	205
Absorpce světla	205
Lom světla	213
Rozptyl a ohyb světla	215
Optická aktivita	220
Elektrické vlastnosti	226
Magnetické vlastnosti	231
VŠEOBECNÉ PODMÍNKY CHEMICKÝCH REAKCÍ	234
Disposice molekul k chemickým reakcím	236
Polarita vazeb	236
Konjugace a pevnost vazeb	241
Tvar molekuly	244
Napětí v kruzích	249
Vnější účinky na pevnost vazeb	251
Účinek blízkých silně polárních částíček	251
Účinek volných radikálů	253
Vliv teploty (mechanický účinek)	254
Mechanické zatížení molekuly	255
Účinek elektromagnetického vlnění	255
SYSTEMATIKA REAKCÍ	257
REAKCE VYZNAČENÉ ŠTĚPENÍM JEDNODUCHÝCH VAZEB	259
REAKCE VYZNAČENÉ ŠTĚPENÍM VODÍKOVÝCH VAZEB	259
Reakce souvisící s přesunem vodíkového kationtu	259
Kyseliny	261
Halogen-kyseliny	262

O-kyseliny	264
N-kyseliny	272
C-kyseliny	277
Kyseliny, ve kterých je vodík vázán na těžší atom	279
Zásady	280
Průběh reakcí kyselin se zásadami	284
Reakce silných kyselin se silnými zásadami	285
Neutralisace slabých kyselin silnými zásadami	285
Neutralisace slabých zásad silnými kyselinami	289
Rovnovážné směsi kyselin a zásad	290
Přesun vodíku na jiné místo téže molekuly (H-isomerisace).	294
Isomerisace oxo-enolová	298
Isomerisace imino-enaminová.	303
Isomerisace nitrilo-eniminová.	304
Isomerisace tříuhlíková	304
Isomerisace allen-acetylenové	309
Isomerisace nitroso-isonitroso, nitro-isonitro	310
Isomerisace azo-hydrazonová.	312
Isomerisace iminů.	313
Přesuny protonu mezi kyslíkem a dusíkem	313
 Reakce vyznačené odštěpením vodíkového aniontu	314
 Reakce vyznačené odštěpením vodíkového atomu	316
Odštěpení vodíku účinkem volných radikálů	316
Odštěpování vodíku na povrchu kovů	321
 REAKCE VYZNAČENÉ ODŠTĚPENÍM HALOGENU	325
 Reakce vyznačené odštěpením halogenidového aniontu	325
Disociace vazby halogen-uhlík	326
Reakce halogenidů se zásadami.	334
Různé zásady při reakci s halogenidy	334
Různé halogenidy při reakci se zásadami.	340
Reakce halogenidů s kovy	341
 Reakce, při kterých se odštěpuje halogen jako kation.	353
 Reakce, při kterých se odštěpuje halogen jako atom	359
Hydrogenolýsa vazby C-halogen	363
 REAKCE VYZNAČENÉ ŠTĚPENÍM KYSLÍKOVÝCH VAZEB.	364
 Polární štěpení C—O indukované kladným nábojem	365
Reakce O-alkylačních činidel	365
Štěpení oxoniových iontů	369
Etherifikace	371
Substituce hydroxyly halogenem	373
Štěpení etherů	375

Vznik dvojné vazby po odštěpení kyslíku	376
Reakce anorganických esterů	382
Polární štěpení C—O vyvolané záporným nábojem	385
Hydrogenolysa vazby C—O	388
Reakce vyznačené štěpením vazeb N—O	389
Reakce vyznačené štěpením peroxydové vazby O—O	391
REAKCE VYZNAČENÉ ŠTĚPENÍM DUSÍKOVÝCH VAZEB	396
Reakce vyznačené štěpením vazby C—N	396
Štěpení primárních, sekundárních a terciárních aminů	396
Štěpení kvartérně amoniových sloučenin	399
Odštěpení molekulárního dusíku	406
Hydrogenolysa vazby C—N	414
Odštěpení nitro- nebo nitrososkupiny od uhlíku	414
Reakce vyznačené štěpením vazeb N—N	417
REAKCE VYZNAČENÉ ŠTĚPENÍM UHLÍKOVÝCH VAZEB	422
Reakce vyznačené polárním rozštěpením vazby C—C	422
Dekarboxylace	422
Desacylace	428
Štěpení alkoholátů	430
Dekarbonylace	434
Odštěpení kyanidového aniontu	436
Přesmyky vazeb C—C	437
Přesmyky z uhlíku na uhlík	437
Přesmyky z uhlíku na dusík	452
Přesmyky z uhlíku na kyslík	458
Nepolární štěpení vazeb C—C	463
Volné uhlíkové radikály	464
Štěpení uhlovodíků při vysoké teplotě	469
Destruktivní hydrogenace	476
Destruktivní halogenace	478
Radikálové oxydační štěpení	478
Reakce vyznačené štěpením vazeb k těžším atomům	480
REAKCE PROBÍHAJÍCÍ NA NÁSOBNÝCH VAZBÁCH	484
REAKCE NA VAZBĚ KARBONYLOVÉ A VAZBÁCH PŘÍBUZNÝCH (IMI- NOVÉ, NITRILOVÉ).	484
Nesyntetické addice na karbonylovou vazbu	486
Addice vody a alkoholů	486
Intramolekulární addice hydroxyly	490
Intramolekulární addice aminoskupiny	496

Acetalisace a příbuzné reakce	497
Jiné reakce, kterými vznikají orthoderiváty aldehydů a ketonů	501
Polymerisace karbonylových sloučenin	502
Kondensace aldehydů a ketonů s dusíkatými zásadami	505
Uzavření aromatických heterocyklů	509
Addice kyselých siřičitanů, fosforitanů a fosforanů	514
Esterifikace karbonových kyselin	516
Hydrolysa esterů, reesterifikace a zmýdelnění	520
Další vzájemné přeměny karbonových kyselin a jejich derivátů	523
Aldehydy a ketony ve funkci hydridů a karbidů karbonových kyselin	529
Addice hydridového aniontu ke karbonylu	534
Synthetické reakce karbonylového uhlíku	539
Reakce organokovových sloučenin s karbonylovými sloučeninami	539
Synthesa kyanhydrinová	544
Reakce chloroformu s ketony a aldehydy	546
Addice mravenčanu ke ketonům	546
Reakce karbonylových sloučenin s diazomethanem	547
Kondensace formaldehydu	548
Acyloinová kondensace aromatických aldehydů	549
Spojení karbonylového uhlíku s α -uhlíkem	550
Aldolová kondensace	551
Kondensace aldehydů a ketonů s nitrolátkami	556
Kondensace fenolů s formaldehydem	556
Kondensace derivátů karbonových kyselin	558
Kondensace aldehydů s karbonovými kyselinami a jejich deriváty	567
Redukce karbonylových sloučenin kovy	570
REAKCE KYSLIČNÍKU UHELNATÉHO	572
REAKCE NA VAZBĚ $N=O$.	576
Reakce kyseliny dusité a jejích derivátů	577
Reakce nitrososloučenin	580
REAKCE NA VAZBĚ $N=N$ A $N\equiv N$.	582
REAKCE ELEMENTÁRNÍHO KYSLÍKU	589
REAKCE NA NÁSOBNÝCH VAZBÁCH MEZI UHLÍKY.	595
Anionoidní addice a substituce na vazbě $C=C$	596
Addice halogenovodíků	598
Addice O-aniontů	598
Addice N-zásad	599
Addice siřičitanů a fosforitanů	600
Substituce na vazbě $C=C$ účinkem aniontů	602
Aniontová (nukleofilní) substituce na aromatickém kruhu	603
Anionoidní substituce v aromatických heterocyklech	610

Násilná anionoidní substituce v aromatickém kruhu (alkalické tavení)	613
Addice C-aniontů	618
Addice organokovových sloučenin	618
Addice kyanidového aniontu	621
Addice C-aniontů sloučenin s kyselým α -vodíkem	622
Aniontová polymerisace	625
Redukce sloučenin se silně polarisovanou vazbou $C=C$	628
Kationoidní adice na vazbu $C=C$	630
Addice silných kyselin	632
Addice činidel, odštěpujících halogenový kation	640
Addice nitrosylechloridu	645
Addice kyslíčků dusíku a kyseliny dusičné	646
Addice rtuťnatých kationtů	648
Addice C-kationtů	649
Addice uhlovodíků	649
Addice alkyl- a acylhalogenidů	650
Addice ketonů a aldehydů	653
Kationtová polymerisace nenasycených sloučenin	656
Kationtová cyklisace nenasycených sloučenin	658
Kationty vyvolaná substituce na aromatickém kruhu	660
Kationoidní substituce vodíku	666
Halogenace	666
Nitrace	669
Sulfonace	671
Substituce karboniovými kationty	671
Substituce diazoniovými kationty	682
Kationoidní výměna substituentu na aromatickém kruhu	685
Kationoidní vytěsnění substituentu aromatického kruhu vodíkem	689
Substituce na složitějších aromatických soustavách	691
Kationoidní substituce na heterocyklickém aromatickém kruhu	695
Radikálová addice na vazbu $C=C$	697
Addice vodíku	697
Addice hydroxylů k vazbě $C=C$	702
Addice halogenových atomů	706
Atomární adice bromovodíku	707
Radikálová adice sířičitanů a derivátů fosforných a fosforitých	709
Addice sírovodíku a merkaptanů	710
Radikálová adice kyslíčků dusíku	710
Adice uhlíkových radikálů na dvojnou vazbu	712
Radikálová substituce na aromatickém kruhu	715
Volnými radikály indukovaná polymerisace	715
Reakce na trojnou vazbě mezi uhlíky	725
Addice na acetylen	725
Addice na ostatní sloučeniny s vazbou $C\equiv C$	729

REAKCE PROBÍHAJÍCÍ CYKlickÝM PŘESUNEM VAZEB	732
Reakce v okruhu šesti atomů	736
Bimolekulární addice	736
Trimolekulární cyklisace	741
Kruhové isomerisace	743
Cyklicky probíhající rozklady	746
Reakce v okruhu pěti atomů	748
Bimolekulární addice	748
Isomerizační reakce	750
Štěpné reakce	751
Přesuny vazeb v menším nebo větším okruhu atomů	753
Cyklisace na trojčlenný kruh	754
Cyklisace na čtyřčlenný kruh	757
Cyklisace na osmičlenný kruh	759
Reakce vyvolaná prostorovou blízkostí řetězců	760
Seznam literatury	765
Rejstřík	779